

Dyora le novi dikchyenéro

Autor(en): **L'Homme, Léon**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **L'ami du patois : trimestriel romand**

Band (Jahr): **20 (1992)**

Heft 76

PDF erstellt am: **08.08.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-242820>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern. Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Dyora le novi dikchyenéro

Din la ya, n'inpouârtè chin ke vo j'arouvè, i fô djémé dèjèchpèrà. No j'in d'an na prâva a propou dou dèvejâ dè nouthrè j'anhyan. Kan - on bokon dèvan djije nouthan - le patê fribordzè l'è j'ou dèfindu din l'è j'èkoulè pè na l'è ke l'an fê vôtâ kotyè prèkô dou tyinton, obedzin lè parin dè payi oun'amanda d'on demi fran adon ke l'ôvrè n'in gányivè a pinna dou pèr dzoua, vo moujádè bin, ke po abathardi chi viyo lingádzo, le dèjayâ kemin on tré dou gramon, l'afère dèveché alá gayâ rido. Ma, le bon patê, i rathenè cholidè, channè è prèvondè, i n'an pâ pu l'èchtirpâ dinche dè la viye téra.

Di dzin dè gran kâ l'an chu le dèfindre, po le no vuyèrdâ, chi têratchu di kanpanyè. I n'in konyechan la retsèthe è tota cha byôtâ. Bovè ch'è inbayi a le fère tsantâ. Di Refyu, Yerly, Jèvié Brodá è bin d'ôtro l'an chayé di to bi j'èkri po lè konkour. Di konto, roman è téâtre, l'an mantinyè la hyanma, inprècha pè lè "Tsèvrè" dè Luvi Bornè è rèlèvâye a pyéji din dou lèvro dou profècheu Djan Humbert dè la Rotse, publéyi in mile nou than karantè trè.

Di mantinyàrè di kothemè è di tradihyon rèhyamâvan du mé dè thinkant'an on dikchyenéro dè patê fribordzè ke rathinbyèrè, ou mi pochubyo, lè mo è lè partikularità dè ha linvuya ke dzudzivan avuyé réjon kemin on trèjouâ dou payi. Itádzo a rèprindre pè lè dzouno po lou bouneu è chi dè lou j'infan.

Din ouna di premirè pådze dou dikchenéro patê-franchyé dè la Hauta-Yanna, publéyi in 1987, l'ôteu ch'adrèhyivè chuto i dzouno po ke vuyèrdichan din l'oroye la mujika dè chi bi lingádzo chejin è dè vayâ, la hyinthe di j'anhyan.

Pâ vuyéro mé dè katr'an chè chon pachâ, è teché k'on dzouno bin koradjâ dè la Vevéje, Christophe Currat l'a rèprè la palantse. I vo prèjintè po chti furi on to bi dikchyenéro dè pri dè cha than pâdzè ke l'a travayi gayâ trè j'an dè tin. Vo l'y trâvèrin a pyéji kemin lè mo franchyé chè puyon dre in patê. Din la chèkonda partya, lè la tradukchyon dè mé dè tyindzè mile mo dou patê in franchyé, è to chin d'apri l'alfabète ordinéra konya du l'èkoula.

Krêyo portan, èmi patêjan, ke vo vo j'ithè akothemâ a la rime dè l'èdihyon 1987. Vo j'i achtou konprè ke l'y a tyè a prindre lè mo klachi pè lè dou bè, la fin po keminhyi. Fachilo, ch'on a din la titha lè vint'è chyi lètrè pâ tru mèhyâyè din lè charvalè. Pâ tan a foyatâ, che vo moujádè bin, ke lè thin "voyelles" bayon le titre di thin partyè dou lèvro. E kemin chèkoua, vo j'è l'index, pâ betâ po rin i dèrirè pâdzè. Che mè chu inbriyâ dinche, l'è kè trovâvo prou mi lè mo in keminhyin pè la finale. Eprovâdè achebin ! On galé dju po chè dèmorâ. Mimamin intrè vo.

Din chi novi dikchyenéro, vo farin achebin konyechanthe d'ouna karantanna dè pådze dè vokabulère po kotyè than mo kè chon pâ din la premire èdihyon, m'èthan rèjèrvâ ou patê dè la Hôta-Yanna po pâ patherâ chu lè j'ôtrè dzin. Epu, vo chédè k'on va chovin tsèrtsi bin yin, parè po le bouneu, chin ke l'è to pri. L'è j'ou gayâ dinche po la tchita di mo. Lè j'on, prou konyu m'an ètsapâ adon k'avuyé tyè oun'iyè è onko kourta yuva i foyatâvo ti lè lèvro dè patê L'è dinche ke l'é founé, on bokon dè

rido, chi premi dikchyenéro chayê l'y a kotyê j'an. A l'èpetô, yô i chonyon lè novèyin, l'an rèouchê a rinpyèthi n'a fenèthrèta. Oun'iyè chufi po ginyi lè grahyâjè, chaluâ lè brâvè dzin ke vo konprênnyon. To rëdzoyi dè rëtrovâ bouna chindâ po parâ lè kontrèkou.

In totè chèjon, no van vè on novi furi. N'inpouârtè chin ke vo j'arouvè, la ya l'a kanmimo chè dzouyo. Le patê n'è pâ mouâ. I va povê rëprindre cha pyèthe ou chëlâ, kemin l'anhyan, chu le ban dèvan la méjon. L'Univèrchtà dè Friboua, du bin di j'an, édyè ché è lé a payi di lethon po rëbetâ in vi ha bala linvuya. Chin ke l'è rëdzoyechin l'è ke du j'ora, grâthe a chi novi dikchenéro, bin travayi è fërmo chejin ke vo prèjintè Moncheu Currat, tsakon porè ch'intèrèchi dè pye pri a ti lè trèjouâ dou lingâdzo di dzin dè ha bouna viye têra dè Friboua.

Din le trayin dè na ya d'èchèvalâ yô to dê alâ tan rido- din lè konpètichyon onko bin pi tyè po le travô- le patê fá partya di bounè kothemè a mantinyi. I pou no j'idyi a vuyèrdâ lè pi chu têra, pè la byôtâ tranthila dè cha mujika, lè j'iyè chovin lèvà vè lè vani è la yê, po rëtrovâ la pé dè l'ârma è na kotse dè bouneu. Ache, i chufi pâ ke le patê ché inprimâ din di lêvro. I dê chuto chè dèvejâ pèrto, chin j'inna po hou ke le châvon, outoua dè la trâbya, chu lè tsemin, chu la pyèthe di velâdzo, a la pinta, din lè j'èthrábyo è din lè tsalè. Din lè tsalè chuto, yô du grantin, on duchèrê pové markâ, in balè lètrè chu le diplôme di bouébo dè tsalè, chi to bi mô in chorèpye "**Patéjan**" Bondzoua lè tinyârè ! A vo la parola, outoua dou fu, a l'âra dè la marinda...

Vo, galéjè donè, che vo j'ê le bouneu d'avê a brechi, tsantolâdè hou j'ê ke Bovè l'a betâ chu di parolè ke tsanton le furi, le velâdzo, lè tropi è la poya, Molèjon, Pyan-Rochè, Tsuatsô, le Galé Gringo è pu Varvalanna, di tsan dè téâtre ke vo j'i poutithre dzuyê. Vo cherin akutâyè è rëmarhyâyè pè di to bi fôri, chuto kan vo derin in trèpojin din chon bri vouthron tan galé redzeton: "Bouna né, me n'infanè, douâ bin." Chin cherè achtou chon premi dèvejâ. L'è inke chu le bri, ke le patê dê rëtrovâ châva novala po rèhyori din lè famiyè.

Mèrthi ! l'èmi Cristophe Currat dè la Vevéje. Te no bayè din chi to bi è novi dikchyenéro la hyinthe dè ton chavê po dèfindre la linvuya d'intche-no. On dèvenè ton korâdzo è la vayinthe dè ton dzouno kâ, ke chá ché bayi, po no rëdzoyi dè vèrè vinyi ou mondo di jènèrachyon dè dzoyâ patéjan.

Léon L'Homme

